

## Тема 1.2. Організація процесу банківського аудиту

1. Основні етапи процесу аудиту.
2. Договір на проведення аудиту.
3. Відносини попереднього та поточного аудитора. Залучення до аудиту експертів. Використання роботи внутрішнього аудитора.
4. Система контролю якості аудиту у процесі виконання договору на аудит.
5. Документування аудиту. Види робочих документів, вимоги до їх змісту, оформлення та зберігання. Постійний та поточний файли робочих документів.

# Основні етапи процесу аудиту

- **Підготовчий:** згода на перевірку, визначення основних напрямів перевірки і планування.
- **Проміжний:** спеціальні перевірки системи внутрішнього контролю.
- **Фізична перевірка:** спеціальні перевірки достовірності результатів інвентаризації.
- **Аудит статей звітності:** спеціальні перевірки бухгалтерських рахунків і форм звітності.
- **Завершальний:** завершення роботи, складання звіту і висновку аудитора.

## Договір на проведення аудиту

### **ЗАКОН УКРАЇНИ *Про аудиторську діяльність***

#### **■ Стаття 16. Загальні умови проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг**

Проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг здійснюється аудиторами, аудиторськими фірмами, які набули права на здійснення аудиторської діяльності відповідно до цього Закону.

Загальні умови проведення аудиту та інших аудиторських послуг визначаються стандартами аудиту, затвердженими Аудиторською палатою України.

## ■ **Стаття 17. Підстави для проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг**

Аудит проводиться на підставі договору між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником.

Інші аудиторські послуги можуть надаватися на підставі договору, письмового або усного звернення замовника до аудитора (аудиторської фірми).

Замовник має право вільного вибору аудитора (аудиторської фірми) з дотриманням вимог цього Закону.

У договорі на проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг передбачаються предмет і термін перевірки, обсяг аудиторських послуг, розмір і умови оплати, відповідальність сторін.

Стандартами аудиту можуть бути передбачені й інші істотні умови договору на проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг.

Недійсними є будь-які положення договору, спрямовані на повне звільнення аудитора (аудиторської фірми) від встановленої законом майнової відповідальності за недостовірність аудиторського висновку чи іншого документа, в якому відображені результати аудиторської перевірки.

Документи, передані замовником аудиторю (аудиторській фірмі) для проведення аудиту, не підлягають розголошенню чи вилученню без згоди замовника.

## ■ **Стаття 18. Права аудиторів і аудиторських фірм**

Аудитори України мають право об'єднуватися в громадські організації за професійними ознаками, дотримуючись вимог цього Закону та інших законів.

Професійні організації аудиторів України сприяють підвищенню професійного рівня аудиторів, захищають соціальні та професійні права аудиторів, вносять пропозиції щодо подальшого вдосконалення аудиторської діяльності, виконують інші повноваження, передбачені їх статутами та положеннями.

Аудитори і аудиторські фірми під час здійснення аудиторської діяльності мають право:

- 1) самостійно визначати форми і методи проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг на підставі чинного законодавства, стандартів аудиту та умов договору із замовником;
- 2) отримувати необхідні документи, які мають відношення до предмета перевірки і знаходяться як у замовника, так і у третіх осіб.

Треті особи, які мають у своєму розпорядженні документи стосовно предмета перевірки, зобов'язані надати їх на вимогу аудитора (аудиторської фірми). Зазначена вимога повинна бути офіційно засвідчена замовником;

- 3) отримувати необхідні пояснення в письмовій чи усній формі від керівництва та працівників замовника;
- 4) перевіряти наявність майна, грошей, цінностей, вимагати від керівництва суб'єкта господарювання проведення контрольних оглядів, замірів виконаних робіт, визначення якості продукції, щодо яких здійснюється перевірка документів;
- 5) залучати на договірних засадах до участі в перевірці фахівців різного профілю.

## ■ **Стаття 19. Обов'язки аудиторів і аудиторських фірм**

Аудитори і аудиторські фірми зобов'язані:

- 1) в аудиторській діяльності дотримуватися вимог цього Закону, Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" та інших нормативно-правових актів, стандартів аудиту, принципів незалежності аудитора та відповідних рішень Аудиторської палати України;
- 2) належним чином проводити аудит та надавати інші аудиторські послуги;
- 3) повідомляти власників, уповноважених ними осіб, замовників про виявлені під час проведення аудиту недоліки ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності;
- 4) зберігати в таємниці інформацію, отриману при проведенні аудиту та виконанні інших аудиторських послуг, не розголошувати відомості, що становлять предмет комерційної таємниці, і не використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;
- 5) відповідати перед замовником за порушення умов договору відповідно до договору та закону;
- 6) обмежувати свою діяльність наданням аудиторських послуг та іншими видами робіт, які мають безпосереднє відношення до надання аудиторських послуг, у формі консультацій, перевірок або експертиз;
- 7) своєчасно подавати до Аудиторської палати України звіт про свою аудиторську діяльність.

## ■ **Стаття 20. Спеціальні вимоги**

Забороняється проведення аудиту:

- 1) аудитором, який має прямі родинні стосунки з членами органів управління суб'єкта господарювання, що перевіряється;
- 2) аудитором, який має особисті майнові інтереси в суб'єкта господарювання, що перевіряється;
- 3) аудитором - членом органів управління, засновником або власником суб'єкта господарювання, що перевіряється;
- 4) аудитором - працівником суб'єкта господарювання, що перевіряється;
- 5) аудитором - працівником, співвласником дочірнього підприємства, філії чи представництва суб'єкта господарювання, що перевіряється;
- 6) якщо розмір винагороди за надання аудиторських послуг не враховує необхідного для якісного виконання таких послуг часу, належних навичок, знань, професійної кваліфікації та ступінь відповідальності аудитора;
- 7) аудитором в інших випадках, за яких не забезпечуються вимоги щодо його незалежності.

Членам адміністративних, керівних та контролюючих органів аудиторських фірм, які не є аудиторами, а також засновникам, власникам, учасникам аудиторських фірм забороняється втручатися в практичне виконання аудиту в спосіб, що порушує незалежність аудиторів, які здійснюють аудит.

**Примітка.** Прямими родинними стосунками є родинні стосунки з близькими особами, зазначеними в Законі України "Про засади запобігання і протидії корупції".

## ■ **Стаття 21. Цивільно-правова відповідальність аудиторів та аудиторських фірм**

За неналежне виконання своїх зобов'язань аудитор (аудиторська фірма) несе майнову та іншу цивільно-правову відповідальність відповідно до договору та закону.

Розмір майнової відповідальності аудиторів (аудиторських фірм) не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини.

Усі спори стосовно невиконання умов договору, а також спори майнового характеру між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником вирішуються у встановленому законом порядку.



## ■ **Стаття 22. Інші види відповідальності аудиторів та аудиторських фірм**

За неналежне виконання професійних обов'язків до аудитора (аудиторської фірми) можуть бути застосовані Аудиторською палатою України стягнення у вигляді попередження, зупинення чинності сертифіката на строк до одного року або анулювання сертифіката, виключення з Реєстру.

Порядок застосування до аудиторів (аудиторських фірм) стягнень визначається Аудиторською палатою України.

Рішення Аудиторської палати України щодо застосування до аудиторів (аудиторських фірм) стягнень можуть бути оскаржені до суду.

До аудиторів можуть бути застосовані інші види відповідальності відповідно до закону.

# **ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ**

## **ПОСТАНОВА № 341 від 21.09.2011**

**Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 09.09.2003 N 389 та до Положення про порядок подання банками до Національного банку України аудиторських звітів за результатами щорічної перевірки фінансової звітності**

- Об'єктом аудиту є річна фінансова звітність, консолідована фінансова звітність та інша інформація щодо фінансово-господарської діяльності, що складається і подається банками до Національного банку відповідно до вимог нормативно-правових актів Національного банку та підлягає оприлюдненню в установленому законодавством України порядку.

## ■ 2. Вимоги до банків щодо забезпечення подання до Національного банку перевіреної аудиторською фірмою фінансової звітності

Річна фінансова звітність (консолідована фінансова звітність), що подається банком до Національного банку та підлягає оприлюдненню, має бути перевірена аудиторською фірмою з метою висловлення нею думки про те, що фінансова звітність банку відображає (або не відображає) достовірно, в усіх суттєвих аспектах його фінансовий стан або надає (не надає) достовірну та справедливу інформацію про фінансовий стан банку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.

Банк зобов'язаний подати до Національного банку аудиторський висновок (звіт) та інші документи за результатами аудиту банку після його розгляду загальними зборами учасників протягом 10 календарних днів після закриття зборів, але не пізніше кінцевого строку, що встановлений у пункті 3.2 глави 3 цього Положення.

Аудиторський висновок (звіт) та інші документи аудиторської фірми щодо підтвердження (або непідтвердження) достовірності, повноти та відповідності законодавству України річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності банку, мають бути складені згідно з вимогами цього Положення, Стандартів та оформлені у вигляді "Звіту незалежного аудитора" (далі - звіт аудитора).

- Перед проведенням аудиту банк має укласти з аудиторською фірмою договір про проведення обов'язкового аудиту, у якому передбачаються предмет і термін перевірки, її обсяг, розмір і умови оплати послуг, відповідальність сторін, кінцевий строк отримання банком звіту аудитора (далі - договір). Договір має відповідати вимогам законодавства України, у тому числі цього Положення, та Стандартів.
- До часу укладення договору банк зобов'язаний перевірити наявність в аудиторської фірми, яка проводитиме аудит банку, права на здійснення такого аудиту.
- Банк зобов'язаний подати до Національного банку до 1 листопада поточного року, за який здійснюється аудит, засвідчену відбитком печатки банку копію договору, укладеного з аудиторською фірмою, що внесена до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків (далі - Реєстр аудиторських фірм), складеного українською мовою, а також інформацію про дотримання ним вимог, викладених у пункті 2.6 цієї глави.
- Копія договору подається банком до відповідного підрозділу Національного банку (підрозділу банківського нагляду Національного банку або його територіального управління), який здійснює функції банківського нагляду за цим банком згідно з рішенням Комісії Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків.
- Національний банк для здійснення банківського нагляду має право вимагати від банку розширення предмета аудиту.
- Вимоги Національного банку щодо розширення предмета аудиту, у тому числі його обсяг, мають бути письмово доведені до відома банку до початку проведення аудиту банку згідно зі строком, що встановлений умовами договору.
- У разі внесення в установленому порядку змін до договору банк протягом п'яти днів з дня їх унесення має подати засвідчену банком копію цих змін до Національного банку в порядку, визначеному абзацом четвертим цього пункту.

- Банк не має права укласти договір з аудиторською фірмою, якій згідно із законами України, Стандартами заборонено проводити аудит у цьому банку, якщо:
  - аудитор аудиторської фірми (далі - аудитор) має прямі родинні стосунки з керівниками банку;
  - аудитор або аудиторська фірма має особисті майнові інтереси в банку;
  - аудитор є членом керівництва, засновником або власником банку;
  - аудитор є працівником банку;
  - аудитор є працівником, співвласником дочірнього підприємства, філії чи представництва банку;
  - розмір винагороди за надання аудиторських послуг не враховує необхідного для якісного виконання таких послуг часу, належних навичок, знань, професійної кваліфікації та ступінь відповідальності аудитора;
  - наявні інші випадки, за яких згідно із законами України не забезпечуються вимоги щодо незалежності аудитора або аудиторської фірми.

Якщо за результатами розгляду укладеного банком з аудиторською фірмою договору Національний банк з'ясує, що договір укладений з порушенням вимог законодавства України, у тому числі цього Положення, то банк повинен у встановленому порядку внести зміни до цього договору, урахувавши зауваження Національного банку.

У разі укладення банком договору з аудиторською фірмою, яка не дотримується Стандартів, рішень Комітету з питань аудиту банків, що створений в Національному банку відповідно до Положення про Комітет з питань аудиту банків, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 09.09.2003 N 387, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 29.09.2003 за N 872/8193 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 11.04.2007 N 131) (далі - Комітет з питань аудиту банків), вимог цього Положення або яка не включена до Реєстру аудиторських фірм, банк на вимогу Національного банку має укласти договір з іншою аудиторською фірмою, яка має право на проведення аудиту банків.

# **Відносини попереднього та поточного аудитора. Залучення до аудиту експертів. Використання роботи внутрішнього аудитора**

- Керівники банку зобов'язані на вимогу аудиторської фірми надати для здійснення аудиту банку звіти про проведені Національним банком перевірки банку та звіти зовнішнього і внутрішнього аудиту банку за попередні періоди.
- У разі виявлення Національним банком, у тому числі за результатами інспекційної перевірки банку, фактів порушень аудитором або аудиторською фірмою умов проведення аудиту, що передбачені пунктом 2.6 цієї глави, банк за рішенням Комітету з питань аудиту банків повинен у встановленому порядку здійснити повторний аудит іншою аудиторською фірмою до початку нового звітного періоду (року).

- Аудитор, якого запросили для проведення перевірки, повинен з'ясувати у попереднього аудитора причини, через які той відмовився від проведення перевірки, або причини відмови клієнта від здійснення ним наступних перевірок.
- До попереднього аудитора краще звернутися у письмовій формі.
- У деяких випадках бажаною є особиста зустріч та бесіда з колегою.
- Для того щоб попередній аудитор зміг надати таку інформацію без порушення правил професійної етики, дотримуючись принципу конфіденційності, новий аудитор повинен направити листа керівникові клієнта з метою дозволити попередньому аудитору передати його наступнику необхідну інформацію для проведення перевірки.



- **МСА 620** розкриває відповідальність аудитора, що стосується роботи особи або організації. Які володіють спеціальними знаннями в галузі іншій, ніж бухгалтерський облік або аудит, і робота яких використовується аудитором, щоб допомогти йому отримати достатні та прийнятні аудиторські докази.
- Аудитор **несе виключну відповідальність** за висловлену **аудиторську думку**, і ця **відповідальність не зменшується** при використанні ним роботи експерта. Незважаючи на це, якщо аудитор, який використовує роботу експерта, дійшов висновку, що робота цього експерта достатня для цілей аудитора, він може визнати результати або висновки цього експерта прийнятними аудиторськими доказами.

- Якщо спеціальні знання у галузі іншій, ніж бухгалтерський облік або аудит, необхідні для отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів, **аудитор** повинен визначити, **чи потрібно** використовувати роботу експерта аудитора.
- Аудитор повинен оцінити, чи має експерт **необхідну компетентність**, уміння та об'єктивність для цілей аудитора. Якщо залучено зовнішнього експерта аудитора, оцінка об'єктивності має включати запит щодо часток участі та стосунків, які можуть створити загрозу для об'єктивності цього експерта.

Інформація стосовно компетентності, вмінь та об'єктивності експерта аудитора може надходити з багатьох джерел, наприклад:


- особистий досвід попередньої роботи цього експерта;
- обговорення з цим експертом;
- обговорення з іншими аудиторами або іншими особами, які обізнані з роботою цього експерта;
- знання кваліфікації цього експерта, членство у професійному органі або галузевій асоціації, ліцензії на практику або інших форм зовнішнього визнання;
- опубліковані документи або книги, написані цим експертом;
- політики і процедури контролю якості фірми аудитора.

У МСА 610 йдеться про відповідальність зовнішнього аудитора за роботу внутрішніх аудиторів, якщо зовнішній аудитор визначив відповідно до МСА 315, що діяльність підрозділу внутрішнього аудиту, ймовірно, є доречною для аудиту.

З метою використання конкретної роботи внутрішніх аудиторів зовнішній аудитор повинен оцінити та виконати аудиторські процедури щодо цієї роботи, щоб визначити її достатність для цілей зовнішнього аудитора.

З метою визначення достатності конкретної роботи, виконаної внутрішніми аудиторами, для цілей зовнішнього аудитора, зовнішній аудитор повинен оцінити:

- чи виконана робота внутрішніми аудиторами, які мають відповідну технічну підготовку і професіоналізм;
- чи належно здійснювався нагляд, огляд і документування роботи;
- чи отримані достатні аудиторські докази, що уможливліють надання обґрунтованих висновків внутрішніми аудиторами;
- чи досягнуто висновків, що є прийнятними за конкретних обставин, та чи відповідають будь-які звіти, складені внутрішніми аудиторами, результатам виконаної роботи;
- чи розглянуто належно будь-які винятки або незвичайні питання, виявлені внутрішніми аудиторами.



Характер, час та обсяг виконаних аудиторських процедур щодо конкретної роботи внутрішніх аудиторів залежатимуть від судження зовнішнього аудитора про ризик суттєвого викривлення, оцінки діяльності підрозділу внутрішнього аудиту та оцінки конкретної роботи внутрішніх аудиторів. Такі аудиторські процедури можуть включати:

- аудит уже перевірених внутрішніми аудиторами статей;
- перевірку інших подібних статей;
- спостереження за виконанням процедур внутрішніми аудиторами.